

79

Zsidó borkereskedők és bortermelők Tokaj-Hegyalján

XVII–XIX. század

(a) Kassai polgárok panaszos levele, 1609

K i a d á s o k :

Tört. közlemények Abaúj vármegye múltjából, I (*, 1910), pp. 78–79

Scheiber Sándor, szerk., *Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica*, VIII (Budapest: A Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete, 1965), p. 242, no. 292

(...) Kegyelmeteknek azt is meg akarjuk jelenteni, hogy immár nemcsak a lengyelek, hanem a zsidók is eljárnak az alföldre¹ bort venni, és nemcsak bort vesznek, hanem szőlőterméseket is. Amint Alaghi uram is öngyűsége Mádon az zsidóknak 50 hordóra való szőlőtermést adott el, ők magok szedték, nyomták és töltötték az hordóban; minthogy öngyűsége házában vannak, nem férhetünk hozzájuk. Mindazonáltal után vigyáztatunk, ha valamiképpen az úton megkaphatnánk. Minthogy ez soha nem volt, Kegyelmetek ő nagyságával Alaghi urammal szólhat az dolog felől. Az országnak proponálhatja kegyelmeitek (...) az zsidókat is, behajthatatnak, érette leszünk.

(...)

(b) Joél ben Smuél Jafe Szirkesz (BAH)² (1561–1640), Lengyelországi borkereskedők a Rákóczi birtokon, 1636

Joél ben Smuél Jafe Szirkesz, *Bajit hadas he-hadasot / Hírek új háza* (Korec / Korzec: Ha-szifrija le madaei ha-jahadut, 545 / 1785), no. 29

K i a d á s :

Shlomo J. Spitzer & Komoróczy Géza, *Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez a kezdetektől 1686-ig* (Hungaria Judaica, 16) (Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport – Osiris Kiadó, 2003), pp. 478–484, no. 113 (b) (héber szöveg, jiddis szakaszokkal, és magyar fordítás)

Ugyanabban az évben történt, nehéz évben, hogy azon a vidéken³ (nem volt bor), pedig szükség volt rá, és Hágár (HGR) országában találtak, ugyanis Zamigrad (ZMYGR'D)⁴ szent község emberei összeszedték minden erejüket és bátorságukat, és elmentek Hágár (HGR) országába, és ezen fáradozásuk közben életüket kockáztatták. A földesuraktól (*páric / porets*) csak nagy összeggel tudták megváltani magukat, annak érdekében, hogy megszerezzék azt, amire szükségük volt, (és) hozzájussanak a megfelelő (*kóser*) borhoz, és megélhetésük⁵ legyen. És

¹ Ti. a Hegyaljára.

² Könyve címének rövidítését neveként is szokás használni.

³ Szó szerint: “abban az országban”.

⁴ Zmigród (Wrocławtól északra, Lengyelo.).

⁵ Prov. 30,8 nyomán. Szó szerint: “kiszabott kenyérük”.

megbízottakat (*neemanim*)⁶ fogadtak, akik elvállalták a megbízatást, közülük némelyek a tudása miatt nagy tekintélyű (rabbi) előtt, némelyek énelöttem, némelyek pedig a Lvov (LBVB)⁷ kerületi elöljárók előtt, mert ottani lakosok voltak, elvállalták a megbízatást. Ott M. úr (R. M.),⁸ a tekintélyes vezető (*alluf*),⁹ aki jelenleg Linszk (LYNSQ)¹⁰ szent községében lakik, és akinek jelenleg írott felhatalmazás van az atyáktól és hozzáértőktől,¹¹ már több éve szerzi be¹² az igazoltan kóser bort.

(...)

Fogták magukat, és mindannyian Zanbir (Z'NBVR) várában¹³ készít(t)ettek pár hordót, minden hordónak az értéke a kiadásokkal együtt 85 arany volt. És útnak indultak, hogy szőlőt keressenek. A fent említett férfit, M. urat a bor mellett hagyták, hogy vigyázzon rá, és töltsen meg (a hordók)at. És amikor elvégezték a dolgukat, visszatértek hozzá, és elhozták a bort Zanbur (Z'NBVR) várából, és különleges őrizet mellett szállították el a bort Zamigrad (ZMYGR'D) szent községébe. És a fent említett M. urat maguk előtt elküldték Sigid (Š/ŠYGYD) községébe, énhozzám, Isten törvényei és parancsolatai szerint. Meghallgattam, amit mond, és a válasza szerint úgy járt el, ahogyan kell. És megkérdeztem tőle: “Nem lehetséges-e, hogy esetleg véletlenül valami hiba történt, és nem fordult-e elő, hogy szükség lett volna megkérdezni egy tudóst (*hákhám*)?” Ő ezen a nyelven¹⁴ válaszolt.

“Azt szeretném itt elmondani, hogy Zambirban töltöttem be a bort, mert Rakci fejedelem (Š/ŠR R'QCY)¹⁵ megparancsolta, hogy Zambur várában töltsünk. A *goj*¹⁶ tehát felállította a hordót, hogy felverje a hordó tetejét, hogy a bort le tudjuk fejteni. A *goj* tehát felverte a hordó tetejét, és én mindvégig néztem őt, és egy deszka a hordó tetejéből beleesett (a borba). A *goj* pedig kihúzta. Én megfogtam a kezét, és nem láttam, hogy beleért volna a borba. De könyökéig benne volt (a

⁶ Megbízottak: *neemanim*, bizalmi férfiak. Innen tudjuk, hogy nem bíztak meg a kereskedőkben, és ezért a kóser borra vonatkozó előírások betartásának ellenőrzésére a kereskedők mellé ellenőrt is küldtek.

⁷ Lvov: Lemberg / Lviv (ma: Ukrajna).

⁸ M. úr (közelebről ismeretlen). Talán R. Menahém ben Mose Man Askenázi rabbi (Rímanov).

⁹ Alluf: a Bibliában “sejk” (Gen. 36,15 skk.), “törzsi vezető” (Zekh. 9,7 stb.); a középkorban községi elöljáró / tiszteleti cím.

¹⁰ Linszk: Lisk / Lisko / Lesko (Rzeszów tartomány, Délkelet-Lengyelország).

¹¹ A héber szöveg, kis betűjavítással (az első szóban **חוכא** helyett **חוכא**), ezt jelentené: “varázslók és bűvészek” (Lev. 20,27 stb.). Valószínűtlen. Hihetőbb, hogy a lengyel hatóságokra vagy a rabbinikus intézményekre utal.

¹² Szó szerint: “csinál”.

¹³ Vagy: Zanbur; ma: Szambir, Lvovtól délnyugatra (Galícia, ma: Ukrajna). – a Zanbur vagy Zanbir írás-változat kiejtése a lengyel jiddis nyelvújításban nem különböztethető meg (a V / Y egyaránt i).

¹⁴ A párbeszéd jiddisül folyt, és szövegét a responsum is ezen a nyelven közli.

¹⁵ Rákóczi. Talán I. Rákóczi György erdélyi fejedelem vagy a család valamely másik tagja.

¹⁶ Ti. a nem zsidó munkás.

hordóban), és nem láttam pontosan. És mintegy tizenöt hordó bort mertem így ki, és nem tudom, hogy a 25 közül melyek ezek.” Eddig az ő szavai.

Újra hozzám fordult: “A rabbi adjon nekem igazoló iratot (*ksav hekhsher*) a borra, ezzel a borral Lublinba (LVBLYN) kell mennem.” Ezen a nyelven¹⁷ válaszoltam neki. “Én nem adok neked, a bor tulajdonosai maguk jöjjenek ide.” És M. úr útnak indult Linszk felé.

Ezek után, urunk, tanítónk: az össze-vissza beszédből, mint ez, véleményem szerint egyértelműen látszik, hogy mellébeszélés, és nincs benne a lényeg. (...) Ugyanis kétséges, hogy az egész deszka beleesett-e (a hordóba), és az is, hogy (a *goj*) hozzáért-e a borhoz, ugyanis a hordók nem voltak tele. Márpedig akkor, ha ilyen nagy veszteségről van szó, dönten¹⁸ kell. Ezenfelül a fent említett M. úr nem is tartja magát az előző szavaihoz, és azt mondja, hogy nem is látta soha, hogy a *goj* a deszkát a borral teli hordóból húzta volna ki, a deszkát csak a kezében látta, és nem volt egyértelmű a számára, hogy abból a hordóból van-e, vagy valamelyik üres hordóból.

És az ilyen és ehhez hasonló hazug szavak esetében azt mondom, hogy kötelességünk megtanítani az ügyben érdekelt személyt (*baal ha-din*), és megmondani neki, hogy nem hiszek neki. Két társa van, a bor tulajdonosai, egyikük ma itt van velünk, a másik még mindig Hágár (HGR) országában bolyong, más borral. Ha ideér, kötelességünk megtanítani, és megmondani neki, hogy nem hiszek neki. Még akkor is, ha a másik, aki ma itt van velünk, megkérdezte őt, hogy miért nem figyelmeztettél minket Zamigrad szent községében vagy Hágár földjén, és miért nem mondtad nekünk, hogy ne igyatok ebből a borból. És bár te úgy döntöttél, hogy engedélyezhető,¹⁹ annak ellenére el kellett volna mondanod nekünk, hogy mi történt. Azonban hazugságot beszélsz, és tagadsz is az úr előtt. Ő pedig azt felelte: “Nem így beszélt a bíróság feje (*av beit din*) előtt. Csak azt mondtam, hogy láttam a *goj* kezében a deszkát, és nem volt számomra egyértelmű, hogy teli hordóból húzta-e ki, vagy pedig üresből. Amikor először hozzám jött, nem is volt bor a kezén, és Hágár országába is ment vele Zamigradig két vagy három zsidó (*jehudi*).” És ezután jött hozzám a fent említett M. úr Rimanov (RYMN’B)²⁰ szent községébe.

(...)

Egyéb okok és megfontolások alapján a bor véleményem szerint engedélyezhető. Én azonban nem akarok dönten, ezért mesterem elé terjesztem, hogy tanítsa meg nekik, milyen úton járjunk.

(...)

Én, a szerény (*dal*) stb., írom ezt szerdán, a “Megemlékeztem szövetségemről”²¹ hetiszakaszában,²² a 396. esztendőben,²³ a kis időszámítás szerint.

¹⁷ Ti. jiddisül.

¹⁸ Szó szerint: “ítéletet hozni és engedélyezni.”

¹⁹ Ti. a bor.

²⁰ Ma: Rymanów (Délkelet-Lengyelország).

²¹ Ex. 6,5.

²² Héberül: Va-éra (Ex. 6,2–7,13). – Szokás a dátumot a Tóra-olvasás hetiszakasza szerint megadni; ez a hetiszakaszc tévét havának utolsó hetét jelenti (december–január); a dátum pontosan tévét 24 / 1636. január 2.

A kicsiny (*cáir*) Menahém Askenázi, uram és atyám, Mose – emléke legyen élő az eljövendő világban – fia, aki Rimanov szent községében él.²⁴

(c) Dov (Ber) ben Juda Bolechów (1723–1805) lengyelországi zsidó borkereskedő Tarcalon, 1764

Dov (Ber) ben Juda Bolechów (Brezsover / Brzezier / Breser / Birkenthal) emlékiratai, 1790 k.²⁵

K i a d á s :

Zikronot R. Dov me-Bolehov (5483–5565), ed. M. Vishnitzer [Mark Wischnitzer] (Berlin: Klal-Verlag, 682 / 1922; reprint, Israel, 729 / [1969]); részlet: pp. 74–75 (b); pp. 76–77 (c)

F o r d í t á s :

M. Vishnitzer [Mark Wischnitzer], *The Memoirs of Ber of Bolechow (1723–1805)* (The Jewish People: History, Religion, Literature) (London, etc.: Humprey Milford – Oxford University Press; New York: Arno Press, 1973²); részlet: pp. 122–124, 125–126 (c) (angol)

(...) Egyedül utaztam el Hágár országába, míg bátyám – emléke legyen áldott – Lvovban maradt, behajtani a követeléseket és eladni a Lvovban²⁶ és Stryjben²⁷ maradt bort. (...) Magam jó lovon utaztam, és egy körülmetéletlen²⁸ a Skole környéki falvakból utánam jött lóháton, vezetve a másik lovamat, ugyanis két jó lovam volt, amelyeket egy uraságtól vettem. Békességben megérkeztem Tarcál (T'RC'L / *Torcal*) városába, és mindenki örvendezett érkezésemnek. Bizony, két halat hoztam, nagy csukákat (*hekht*), útközben vettem őket, és mindenki elámult, és ezt mondták: “Hozzon jó szerencsét (*mazzal tov*) a halak csillagjegye (*mazzal*)!”

Mikor tudomására jutott a Tarcál városban lakó kereskedő társulás (*suttafim*) kiváló tagjainak (*allufim*), hogy ott kell várakoznom, míg alkalmazottam, Jozséf úr a készpénz nagyobb részével megérkezik, megállapodtak, megkérnek engem, hogy üljek le és nézzem át a borkereskedéssel kapcsolatos számlakönyveiket (*kitvei hesbonim*). A társulásból mindenki elhozta könyveit és jegyzékeit (*reisztra*),²⁹ amelyek nála voltak, és letették a szálláson levő asztalra, hogy az egész asztal megtelt. Nekiültem elolvasni őket, és kihámozni az egészből és mindegyikből külön is a borvásárlás ügyeit és kiadásait, és az eladásai dolgait. Miután öt napon át ültem és fentebb említett irataikat vizsgáltam, megtaláltam a megfelelő módot, hogy helyesen rendezzem számadásaikat. Mivel ezt a kereskedést több mint három éve folytatták, több mint ezer hordó (*havit*) bort vásároltak, a bort húsz pincében raktározták, és különböző összegekért adták el: összesítést (*protekol*)

²³ 1636.

²⁴ Szó szerint: “táborozik” / “sátorozik”.

²⁵ Héberből fordította Bányai Viktória.

²⁶ Lemberg; Vörös-Ruthénia központja, Kelet-Galicia (abban az időben Lengyelország, 1772 után Ausztria; ma: Ukrajna).

²⁷ Város Lvovtól délre (ma: Ukrajna); a Bolechówhoz legközelebb eső nagyváros.

²⁸ Értsd: nem zsidó / paraszt.

²⁹ Német Register.

készítettem nekik, belefoglalva minden borvásárlást, a hordók számát, az ellenértéket, az áru fajtáját (*gattung*), hogy melyik körülmételetlentől vették és melyik pincébe állították vagy helyezték el. A másik összesítés pedig az eladásukat tisztázta: melyik vevőnek, mikor, milyen összegben. Továbbá összeírtam minden kiadásukat a boroknak a (rendeltetési) helyükre kiszállításával kapcsolatban, és hogy mennyi megy el a hordók visszatöltésére:³⁰ havonta száz hordóra egy hordó; mindenkinél, aki bort tárol, ez a szokás. Mindezen kiadások után még húsz hordó bor hiányzott, és senki közülük nem tudta, hogy ezeket ki vette el vagy ürítette ki. Az összes veszteség és a nagy kiadások levonása után megmaradt a fentebb említett társulásnak tiszta haszonként kétezer-egyszáz arany (*adom*) összeg, ami a fentebb említett társulás három tagja között oszlott meg, mindegyiküknek hétszáz arany. Nekem pedig a fáradozásom fizetségeként, hogy minden számadásukat leírtam számukra a fentebb említett helyes rendben, két hordó kóser másolás (*maszlas*) bort³¹ adtak.

Ettől a társulástól vettem ötven hordó másolás bort, és a körülmételetlen görög (*greg*) kereskedőtől 45 hordó jó bort. Kutattam óborok után, és találtam is, Butler gróf úr³² pincéjében, 80 hordó másolás bor között, ez mind édes volt, és az áruk (*prajz*) – a Tarczal városában, a házában levő tiszttartó³³ szerint – nem kevesebb, mint 25 arany hordónként; kivéve azt a tíz hordó óbort, melyek elvesztették édességüket, és ezeket hordónként tizenhat aranyért adhatja. Azt mondtam a gazdatisztnak: “Ha a gróf úr el akarja adni ezt a gyengébb bort, én bizony megveszem tőle.” A tiszttartója azonnal írt neki, és a gróf Tarczal városába jött, beszélt velem, és megegyeztünk a vásárlásban: hét hordót hetven aranyért. De mivel készpénzem javát a fentebb említett borvásárlásokkal már elköltöttem, kénytelen voltam a gróftól árukkal kielégíteni a pénz értékében, vagyis megkapta a két fentebb említett lovamat harminc arany értékben, és a maradék negyven arany fejében kielégítettem őt különféle díszműáruval (*galanterie*), ezüst és arany órával (*zeigerlakh*), szép tubákos szelencékkel (*tabakraket*) és értékes brabanti csipkével (*brabander spicin*).³⁴

Már ennekelőtte szerződéssel (*kontrakt*) elköteleztem magam egy kereskedőnél, Ronsanet úrnál, az Európa (*Eropa*) országaiban ismert francia nagykereskedőnél, aki vállalta a lengyel király (*melekh*) és szász fejedelem (*duksz*), II. Ágost³⁵ ellátását mindenféle borokkal, melyek Európa országaiban és különböző tájain találhatók. Ez a fentebb említett Ronsanet úr, a francia kereskedő, szerződést kötött velem, amelyben köteleztem magam, hogy hordószámra (*antal*)³⁶ ellátom őt tokaji (*tokajer*)

³⁰ Az úgynevezett káló.

³¹ Az aszútörkölyre felöntött borból vagy mustból készült bor, “másod-(bor)”; aszú íze miatt igen kedvelték.

³² Buttler Gábor gróf, családi kastélyuk Erdőkertesen volt, feltehetően onnan érkezett Tarczalra.

³³ Gazdatiszt.

³⁴ Német Spitze, “csipke”.

³⁵ Helyesen: III. Ágost szász választófejedelem és lengyel király (1733–1763) lehet.

³⁶ Lengyel antalek, a magyar átalag (latin *vascula*); Tokajban használatos “szabvány” / “szokásos” méretű (boros)hordó, rendszerint 30 l, ritkábban 75 l ürtartalommal, csak az aszúbor szállítására használták.

aszú (*auszbrukh*)³⁷ és szamorodni (*szukhjagod*)³⁸ borokkal, amely borokat onnan visznek Bécs (*Vina*) városába, a császár (*kajzer*) házába. Vettem számára Tokajban tíz hordó (*antal*) jó bort, elvittem Lvovba, onnan pedig elküldték őket Drezdába (*Drezin*). Ezzel a fentebb említett kereskedő minden követelése, amely a fentebb említett, a szerződés megkötésekor előlegként nekem átadott áruk fejében még fennállt, ki lett egyenlítve.

(...)

(d) Dov (Ber) ben Juda Bolechów, A magyar bor keverése, 1764

Dov (Ber) ben Juda Bolechów emlékiratai, 1790 k.³⁹

(...) A fentebb említett gróftól származó óborom maradékát mind eladtuk másoknak, palackozva (*butelke*), *kvart*-onként⁴⁰ egy arany pénzért. Kivéve azt a száznolcvan palack bort, amelyet Senal úrnak, a katonai parancsnoknak (*szarceva*), Lvov város parancsnokának (*komendant*) adtam el. Ő francia férfi volt, mindenféle borok nagy szakértője, pincéjében mindig találhatóak voltak az Európa országaiból való különféle borok. Amikor ő és a lakomájára (*miste*) meghívott sok előkelőség ivott ezekből a palackokból, mindannyian elcsodálkoztak ezen a boron, hogy milyen erősen érződik a jó illata. Elhívott a házába, megérkezésemkor beszólított a szobájába, és így szólt hozzám: “Kedves kereskedőm, kérlek, mondd el nekem, mit csináltál ezekkel a palack borokkal, amelyeket eladtál nekem, hogy ilyen erősen érződik a jó illatuk.” Ezt feleltem neki: “Uram, higgye el nekem, én nem tudok semmit a borok kezeléséről, ahogyan veszem a bort, éppen úgy adom el! Ezt a bort is, ahogy megvettem hordókban, úgy tettem a palackba, és úgy adtam el, anélkül, hogy bármi egyebet csináltam volna vele.” Ezzel megszabadultam a kérdéseitől, és elhagytam a házat békességben. Ezt az urat azonban nagyon felbőszítette, hogy nem fedtem fel neki a titkot. Az pedig ezen a módon volt. A körülméletlen Arnolt, Ronsanet francia kereskedő könyvelője (*bukh halter*),⁴¹ amikor Drezda (*Drezin*) városából először jött Lvovba, különféle borokat hozott magával. Mutatott nekem spanyol (*spanier*) borokat, kicsiny üvegekben, kisebbekben, mint fél kvart, olyanok voltak, mint a provançe-i olaj. Megízleltem ezt a bort az üvegből, és nagyon erősen érződött a jó illata. Azonnal felismertem, hogy ez az illat jó lesz a magyar (*Hágár*) palackos borhoz, és minden alkalommal vettem ezekből a spanyol üvegekből, és palackonként vagy kvartonként fél pohárkányival (*kalisik*) hozzáadtam a magyar borhoz. Az említett spanyol bor ára pedig egy arany pénz volt 4 kis, félkvartos üvegért.

(...)

³⁷ Német Ausbruch.

³⁸ Lengyel suchyjagod.

³⁹ Héberből fordította Bányai Viktória.

⁴⁰ Kvart / kwart: Lengyelországban használatos űrmérték, körülbelül 1 liter (0.96 l).

⁴¹ Német Buchhalter.

(e) Zemplén vármegye gyűlésének rendelkezései, 1791. október 7

K i a d á s :

Balassa Iván, "Adatok a zsidók szerepéhez Tokaj-Hegyalja vidékének szőlőművelésében és borkereskedésében (1791–1841)", in: *Évkönyv, 1981/82* (Budapest: A Magyar Izraeliták Országos Képviselője, 1982), pp. 5–47; a szemelvények: pp. 10–12 (e); p. 14 (f); pp. 20–22 (g)

Elsőben. Ámbár a zsidóknak a borral való kereskedést mindenképpen meg nem engedni óhajítani kellene, mivel hogy a zsidó nemzetség oly kitanult a ravaszságban, hogy annak tekervényes öszve szót mesterségeit ki tanulni sok vizsgálatok után többnyire lehetetlen, azért az elmúlhatatlanul szükséges lenne, hogy valamint a *Montaniscum*-tul⁴² 6-at mért földnyire laknak, úgy itten is a Hegy Alyátul Hat mért földnyire ki rekesztessenek, mert ezek a szegénységnek öt 6-at forintyával is előre adván egy Hordó borra, azonban a szegény ember azt sajnossan látván: igaz bort nékie soha sem ad, hanem vízzel fel egyvelítve, a honnat a kereskedésben a Hegyalyai Borok Betsi igen tsonkíttatik, minthogy pedig ezt most tellyesíteni nem lehet, tehát az Aszú Szöllővel való Bor tsinálása a Zsidóknak telyességgel szabad ne légyen, magok részire el készíteni és csinálni. De hogy annak színe alatt mástól vásárolyanak, az tilalmaztatik, azért is minden törvénybeli Pásztorok arra Szoros felelet alatt naponként vigyázanak, hogy azon Szöllőket bíró Zsidóknak szöllejekben öszvességgel mennyi Aszu Szöllejek termett és annak számát Szolgálatyukhoz kötetten hit alatt a helység Bírójának be jelentsék, ki azon be jelentést papirosra tévén, azt a Járásbeli Szolga Bírónak és Földes Uraságnak, vagy annak Tisztyeinek be jelenteni vagy be mondani tartozzon, hogy anál hamarabb furfangságát a Zsidóknak kitanulni lehessen.

(...)

5-ször. Senkinek szabad nem léssen légyen az bár Nemes, vagy nemtelen, hogy maga házánál akár Zsidónak, akár Lengyelnek Aszu Szöllőt csinálni engedjen, vagy azzal cimboráljon, vagy annak neve alatt maga részire vásárolyon, sőt tsak házába vagy Borházába való fogadása is egyátalyában el tiltatik, továbbá minden féle tsalárdság és Testimoniálisoknak kiadása, mely által megtiltott helyekből az Aszu Szőlő behozatala és valóságos Hegyalyai Helyekről valóknak lenni bizonyítaná, hozá járulván az hogy semmi féle képen zsidónak az Aszu Szőlővel kóser bort csinálni nem szabad Confiscatio, Actio Fiscalis és tömlöc büntetése alatt, meg hagyván mindazonáltal a zsidóknak az Ordinárius Boroknak Kóserozását.

(f) Királyi "rendelés" (17137. sz.) kihirdetése, 1798. Sz. Jakab havának⁴³ 7-dike

Először: Minden ezen országban lakó 'Sidó, akármely Hegyen termett asszú szöllővel leendő Bor, vagy-is Mászás és Ausbruch tsinálástul, úgy jó féle Bor asszúszöllő és Essentzia Vásárlástul, és az ilyenekkel való kereskedéstől egészen eltiltatik úgy annyira

⁴² Montaniscum: Hegyalja.

⁴³ Július.

Másodszor: Hogy valaki közülök, vagy adósságban, vagy más uton az el-folyt esztendőkből Szőlő Birtokában lépett volna, az abban termett aszu szőlőt a' nyers közül ki-szedni, és azt akár el-adni akár azzal a' bé-vett mód szerint Borokat meg-tsinálni szabad nem lészen. Sőt

Harmadszor: Hogy a' Szőlő tartásból a' Törvény 's Királyi Kegyelmes Rendelések által hágására mód ne adattasson, a' 'Sidóknak se maga, se más nevében szőlőt bírni, avagy tsak mívelni-is meg-nem engedtetik, hanem egy esztendőnek elforgása alatt attól meg-válni tartozik.

Negyedszer: A' jó féle Borokkal való kereskedéstől (min fellyebb) a Hazában lakó 'Sidóság el-tiltva lévén, a' kortsmára való ordinarium Bornak vétele az apródonként léendő kikortsmárolás de nem hordónként való el-adás végett, kinek kinek maga vagy-is kortsmája szükségéhez képest szabad lészen.

Ötödször: Asszu-szöllővel Koscher Bort akármely 'Sidónak maga számára vagy el-adásra tsinálni szabad nem lészen. Ellenben valamint a' 'Sidónak ordináriumot, úgy a' Szőlő Birtokos Keresztyéneknek aszuval-is koseroztatni nem tiltatik; de úgy hogy ez által a' Tilalom ki ne játzodtassék. Mellynek-is el-távoztatására

Hatodszor: Minden 'Sidókkal való Tzimborálás színlelet módok, egy kézre való jádtzások, 's alkudozások, sollusiók, praetextusok, és 'Sidók közben járásával léendő Bor, aszu, és Essentia adások, vevések, minden karban lévő Embernek tilalmaztatnak.

(...)

(g) "A Hegyalján lakozó zsidóság esedező levele" (a vármegyei közgyűléshez), 1808

Felolvastatott az Hegyalján Lakozó Zsidóságnak közönségessen Esedező Levelek mely szerint azán végzést hogy a bent lakó zsidókk tsinált bort venni ne légyen szabad, kegyesen változtatni és fel oldoztatni kérik, mivel ezen mind az adózó népek káros, úgy magokat és az Esedezőkhez kik egyedül speculatiobul élnek tovább terhek el viselésére alkalmatlanokká teszi Mellyre is ezen nagy tekintetű Tárgy Fontolása vétetvén és bővebb Tanátskozás alá vétetvén világos és minden kérdésen kívül való egy részről hogy ezen megye leg régibb időktől óta arra törekszik, Melly szerint ezen leg Drágább Hegybéli Kints a Hegyallyai Bornak asszu szőlővel lett összve csinálása és az avval való kereskedés leg jobb lábra és kívánt hasznos állapotra tétessen, ennél fogva a régi e Tárgyban hozatott Törvények és a Megyének számtalan végzései a Felsőségnek minden időben és Környül állásokban ki adatott és érkezett rendelési fő képpen oda céloznak, hogy az úgynevezett adulteratio, meg hamisítása az Hegyallyai Borokkal el ne követethessenek és kiváltképpen a zsidó Nemzett által, mely ere hajlandó a csinálás alkalmatosságával véghez ne vitethessen ezen Gondolatok akkori tapasztalás és köz jó elő mozdításnak kívánsága vette a Megyét arra, hogy minden bé folyást el akarván az bent immár főképpen a végett is a mint hogy nagy számmal szaporodott zsidóságtul vonni, még azt is el tiltotta, hogy a Földes Uraság és más egyéb szőlő Birtokosok alatt tsinált és ki dolgozott Borokat is, melyeket már akkor egyedül tsak önnek házával ronthat meg valaki az bent lakó zsidók kész pénzért is meg ne vehessék azt adván az Gyűlésből fel küldettett bé mutatásban okul az K. H. Tanácsban érészben, hogy a zsidó Nemzett előtte olcsó pénzben meg

szokta való az Ügye fogyott adózó népitül a termendő Borokat alkudni, és a midőn a Szüret meg érkezett a szerént mint egy fele ára el szedni és el foglalni.

Valóban ez a csalárdságos öszve kötött Házasítás minden Szőlő Birtokosnak, akivel a történik káros és veszedelmes, Ilyetén mind az eddig költ végzések principiumait előre eresztvén, már a mostani időkben, amidőn a Lengyel Nemzett avagy pénze nem letté avagy más külföldi Boroknak vélt jobb Izlése miatt tellyességgel ezen kereskedést itten nem follytattya, ezen szomorú következés éresztetik, mely szerént az jó Csinált Borok az ordinariumokat nem is említvén, minthogy ezeket a Tsináltakkal egyetemben, és amazoknak tekintetébül többnyire egyetemben szoktak meg venni, semmi képpen nem kellnek, és még tsak nem is kóstoltattnak nagyobb részekben.

Ugyan azért változhatatlan Talpköve lévén a Kereskedésnek a Vevőknek szokássága, ettül pedig a Megye mint felől jegyeztetett egyedül minden zsidóbeli bé folyásnak el távoztatására el állott, most midőn tapasztaltatik, hogy magok a Birtokosok és keresztények a dolognak nem tudása némely szerentsétlen ki meneteleken épült félelmek, és egyéb tudva lévő okok miatt az asszú Bor meg vett tsinált Borok vételére el adására egy szóval a Kereskedésnek elő mozdítására nem törekedvén azon óhajtott Bor kereskedés mely ezeken a részeken a Földes Uraknak Fő Jövedelem és az adózó nép terhei el viselésének kútfeje majd nem egészen meg szünt és el enyésze, meg határozatott, hogy mivel a kereskedés Környül állásainak változásátul függvén az erre a végre meg kívántató rendeléseknek meg tétele, a Megyei elébbeni határozásának egyet egyedül azon pontya, mely szerént a Csinált Borokat az bent lakó Zsidóságnak meg venni el tiltatott ezennel oldoztasson oly különös tartalékkal és fel tétel alatt, hogy ha az annyiszor említett bent lakó zsidóság ezzel az-engedelemmel és fel áldoztatással és vissza élne és az Hegyallyának Borával valamely veszedelmes monopoliumot kezdene, azonnal ezen pontja és a státutumnak újjra fel élesztetik és meg erősítetik.